

دانشگاه فرهنگیان

دوفصلنامه علمی- ترویجی

راهبردهای نوین تربیت معلمان

سال چهارم، شماره ۶، پاییز و زمستان ۱۳۹۷

شناسایی چرایی رفتار سکوت کلاسی دانش-آموزان مقطع ابتدایی شهر خرم-آباد؛

رویکرد پدیدارشناختی

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۱/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۳/۲

شجاع عربان^۱

سعید رومیانی^۲

چکیده

شناخت عواملی که سبب سکوت و کناره-گیری دانش-آموزان دوره ابتدایی در فعالیت-های کلاس درس می-شود، به دلیل تأثیر انکارناپذیر آن بر عملکرد تحصیلی و همچنین رشد مهارت-های اجتماعی و ارتباطی در آنان اهمیت بسیاری دارد. هدف پژوهش حاضر، بررسی تجارب معلمان در زمینه عواملی است که باعث گرایش هرچه-بیشتر دانش-آموزان دوره ابتدایی به سکوت و کناره‌گیری آنان در فعالیت-های موجود در کلاس درس و راهکارهای معلمان در این زمینه بوده-است. جامعه آماری پژوهش، شامل همه معلمان مشغول به خدمت در دوره ابتدایی شهر خرم-آباد بوده که نمونه پژوهش با استفاده از روش نمونه-گیری هدفمند و همچنین شباع نظری تعداد ۱۰ نفر انتخاب شده-اند. اطلاعات با استفاده از مصاحبه-های نیمه-ساختاریافته و روش کدگذاری و استخراج مضمون-های اصلی و فرعی تحلیل شده-است. یافته-های حاصل از پژوهش نشان می-دهد مهارت-های اجتماعی، ضعف-های شخصیتی، ویژگی-های شخصیتی، ویژگی-های جسمی، عوامل خانوادگی، گروه همسالان و همین-طور معلمان از عوامل تأثیرگذار در گرایش دانش-آموزان به سکوت در کلاس درس هستند. همچنین، براساس مصاحبه- با معلمان می-توان براساس فعالیت-هایی در داخل و خارج از کلاس درس گرایش دانش-آموزان را جهت کناره-گیری و سکوت در تکالیف آموزشی کاهش داد.

---

shoja1350@yahoo.com

۱. استادیار دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

۲. مدرس دانشگاه فرهنگیان

مقدمه

رویکردها و شیوه‌هایی که مدت‌ها در نهادهای تربیتی خانواده و مدرسه استفاده می‌شود، به‌طور اجتناب‌ناپذیری در رفتارهای افراد آن نسل بیشترین نقش را ایفا می‌کنند. صرف نظر از آنچه در عمل دیده می‌شود، اهمیت مسائل تربیتی و مشکلاتی که باید در کوتاه‌مدت و بلندمدت برای آنها چاره‌اندیشی کرد، همیشه به‌قوت خود باقی است. دانش‌آموزان در دوره‌های مختلف تحصیلی باید با دقت مطالعه شوند تا به نیازها و انتظارات آنها توجه شود و مشکلات منجر به کناره‌گیری‌شان از تکالیف آموزشی برطرف شود (دارلینگ-هاموند^۳، ۲۰۱۵). یکی از پدیده‌هایی که ممکن است بیشترین نارضایتی را در کلاس درس و کاهش پیشرفت تحصیلی در فراگیران داشته باشد، گرایش به سکوت در فعالیت‌های اجتماعی و کلاسی در بین دانش‌آموزانی است که نمی‌توانند یا نمی‌خواهند در مباحث موجود در کلاس درس شرکت داشته باشند یا اینکه با معلمان و همسالان خود به برقراری ارتباط مناسب اجتماعی بپردازند. گفت-وگو و صدا پایه و اساسی برای بیشتر فعالیت‌های کلاسی است و دانش‌آموزان را قادر می‌سازد افکار و تجربیات خود را با دیگران و معلم خود در میان بگذارند. بدون وجود گفت-وگو در کلاس درس، سکوت در کلاس حاکم می‌شود که می‌تواند برای فرایند یاددهی-یادگیری دانش‌آموزان نامطلوب و زیان‌بخش باشد (داوودی و یارچوچی، ۱۳۹۵).

در فرایند یاددهی-یادگیری گفت-وگو و مشارکت نقشی اساسی دارد. تعامل در کلاس کلید دستیابی به هدف‌های یادگیری است (محمودی، فاطمی و اسفندیاری، ۲۰۱۰). تعامل کلاسی فرایند تبادل افکار، احساسات و یا ایده‌ها میان دو یا چند نفر است. نبود گفت-وگو، جوئی آکنده از سکوت را ایجاد می‌کند و افزایش مشارکت‌نداشتن در کلاس سبب رشد پدیده سکوت کلاس درس می‌شود (کیم، پتچر و فورمن^۴، ۲۰۱۵). سکوت کلاس درس را می‌توان مشارکت‌نداشتن فراگیران در فرایند آموزش یعنی اظهارنظر نکردن، شرکت نکردن در بحث‌های کلاس، نپرسیدن سؤال، پاسخ ندادن به سؤالات مدرس و هم‌کلاسی‌ها تعریف کرد (منگال^۵، ۲۰۱۷). عوامل چند می‌توانند زمینه‌ساز گرایش دانش-

^۳ - Darling-Hammond

^۴ - classroom silence

^۵ - Kim, Petscher & Foorman

^۶ - Mangual

آموزان به سکوت در کلاس درس شوند که از جمله می‌توان به مواردی چون علامت-رد، ترس از ارزیابی اجتماعی، احساس قابل رؤیت نبودن، ابراز بی-علاقگی اجتماعی و همچنین ممکن است دلالت بر درگیری عقلانی شدید داشته باشد (تاملینسون،^۷ ۲۰۱۴). به هر دلیلی که دانش-آموزان به سکوت، کنارگیری، ترس از شرکت در بحث-ها یا بی-میلی نسبت به مشارکت در تکالیف کلاس-درس را داشته باشند، نتیجه آن محروم-کردن دیگران از معلومات و تجربیات خود است. متقابلاً معلم و سایر دانش-آموزان نیز از بهره-گیری از تنوع اندیشه-ها که ناشی از مطالعه و تجربیات شاگردان است باز می-مانند (بهنام-فر، ضامنی و عنایتی، ۱۳۹۴). سکوت در میان دانش-آموزان ممکن است موقعیت-های گفت-وگویی کلاس درس را که منشاء ایجاد روابط مهرورزانه در بین آنهاست مختل کند (بهنام-فر، ۱۳۹۴).

با توجه به اهمیت مشارکت دانش-آموزان در کلاس درس، پژوهشگران به مطالعه این پدیده و همچنین عوامل تأثیرگذار بر آن پرداخته-اند؛ از جمله هاگیک و ریتا^۸ (۲۰۰۲) گفته-اند روش و میزان کنش و واکنش بین معلم و دانش-آموزان، میزان یادگیری دانش-آموزان را در کلاس درس مشخص می-کند. اوزیکو^۹ (۲۰۱۷) در پژوهش خود به این نتیجه رسید که اگر دانش-آموزان و معلم در مورد مسائل بحث کنند، دانش-آموزان عمل تفکر درباره ایده-ها، ساختن ایده-ها و تصریح نمودن ایده-ها را یاد می-گیرند و علاوه-براین یادگیری موقعی رخ می-دهد که دانش-آموزان فعالانه به آموزش به وسیله دستکاری، عمل کردن، تمرین یا به-صورت پردازش اطلاعات پاسخ دهند و در فرایند یاددهی-یادگیری مشارکت فعال داشته باشند. اوی، نوستا، کاپلن، زو و رز-کرسون^{۱۰} (۲۰۱۷) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که در بیشتر موارد، دانش-آموزان مقطع ابتدایی به-دلیل ترس از افراد غریبه گرایش به سکوت و کناره-گیری از تکالیف آموزشی دارند. ایانسو و یولین^{۱۱} (۲۰۱۵) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند ترس دانش-آموزان از ارزیابی-هایی که دیگران از مباحث مطرح-شده آنان در کلاس درس دارند، در گرایش هر-چه-بیشتر آنان به مشارکت-نکردن در تکالیف کلاسی-شان تأثیر دارد.

شواهد عینی از یکسو و یافته‌های اصلی و جانبی پژوهش-ها از سوی دیگر بر این موضوع تأکید

---

⁷ - Tomlinson

⁸ - Hagevik & Rita Ozioko

⁹ - Ozioko

¹⁰ - Ooi & Laura

¹¹ - Iancu & Iulian

دارند که در نظام آموزشی موجود در ایران به-ویژه در سال-های اخیر، تمرکز برنامه-ها و پژوهش-ها از ارائه راهکارهای عملی و کاربردی برای حل مشکلات متفاوت اخلاقی، اجتماعی و تحصیلی دانش-آموزان در خانه و مدرسه، تنها به عواملی پرداخته است که منجر به افزایش عملکرد تحصیلی در دانش-آموزان تأکید دارند (کارگر، ۱۳۹۳). فتحی آذر، ادیب و گل-پرور (۱۳۹۵) معتقدند باتوجه-به مشکلات و چالش-های متفاوتی که در بخش آموزشی ما وجود دارد، محتوای برنامه-های آموزشی ضمن خدمت به نظام آموزشی باید به مشکلات و چالش‌های اصلی دانش-آموزان نیز در هر دوره آموزشی بپردازند تا میزان کارایی معلمان و مشاوران در مدرسه افزایش یابد. عملکرد تحصیلی دانش-آموزان در مدارس ابتدایی و همین-طور متوسطه در بیشتر موارد تأثیرپذیر از تجارب جدید هیجانی و اجتماعی آنان در موقعیت‌های اجتماعی قرار می-گیرد. بنابراین، می-توان گفت شناسایی مشکلات اجتماعی و ارتباطی دانش-آموزان در محیط مدرسه که منجر به سکوت و کناره-گیری آنها از تکالیف آموزشی-شان در کلاس درس می-شود، یکی از وظایف اصلی نظام-تعلیم-وتربیت و همین-طور معلمان و مشاوران در کلاس درس است (سیمونز،^{۱۲} ۲۰۱۷). در بیشتر تحقیقاتی که به-منظور مداخله در مشکلات رفتاری دانش-آموزان انجام می-گیرد، پژوهشگران به-طور تجربی اثربخشی برنامه-های مختلف را بررسی می-کنند و بر اهمیت پرداختن به عوامل تأثیرگذار در جریان آموزش تأکید دارند (دانش، سلیمی نیا، قدرتی، سابقی و شمشیری، ۱۳۹۳).

معلمان در کلاس درس منبع اطلاعاتی مناسبی برای شناخت مشکلات اصلی دانش-آموزان در عرصه-های درسی و ارتباطی هستند؛ به این ترتیب برای شناخت مسائل و چالش‌های موجود دانش-آموزان با-توجه-به تجارب مختلف آموزشی در کلاس درس می-توانند در شناخت هرچه-بیشتر مشکلات دانش-آموزان ازجمله شناخت عوامل گرایش آنان به کناره-گیری از تکالیف آموزشی مفید باشد (ریچاردز و راجرز،^{۱۳} ۲۰۱۴). با-توجه-به نقش معلمان در کلاس درس و همین‌طور آشنایی آنان با مشکلات دانش-آموزان در کلاس درس، در پژوهش حاضر نخست سعی شده‌است با شناسایی مشکلات رایج دانش-آموزان براساس تجارب عینی معلمان در مدرسه در ارتباط با عوامل تأثیرگذار بر سکوت دانش-آموزان در کلاس درس پرداخته شود تا چنین یافته-هایی، راه‌گشای برنامه-ها و مداخلات تربیتی کمک-کننده به دانش-آموزان برای افزایش مشارکت-آنان در کلاس درس و پیشرفت

---

^۱ - Simmons

^۲

تحصیلی-شان شود. بنابراین، پژوهش حاضر به نوعی یک پژوهش میان-رشته-ای با رویکرد پدیدارشناسی به عواملی است که از دید معلمان سبب گرایش دانش‌آموزان به سکوت و کناره-گیری در کلاس درس شده و همین-طور مطالعه راهکارهای مقابله با این پدیده در مدارس ابتدایی شهر خرم-آباد است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر کیفی و از نوع پدیدارشناسی^{۱۴} است. روش پدیدارشناسی به بررسی تجربیات واقعی افراد می-پردازد (حاج-باقری، پرویزی و صلصالی، ۱۳۹۰). هدف نمونه-گیری فهم پدیده مدنظر است؛ از این-رو نمونه-گیری مبتنی-بر هدف است. در این مرحله نمونه تحقیق، معلمان دوره ابتدایی شهر خرم-آباد هستند. روش نمونه-گیری در این تحقیق براساس معیارهای نظری و میزان روشنایی-بخشی احتمالی-شان برای تحقیق، انتخاب شده-اند. در این روش انتخاب آگاهانه شرکت-کننده-های خاص به عهده پژوهشگر است تا اطلاعات جدیدی ارائه شود؛ زیرا افرادی که بیشترین اطلاعات در زمینه موضوع مطالعه-شده دارند، برای پاسخگویی به سؤالات انتخاب می-شوند. بر این اساس تعداد مشارکت-کنندگان در پژوهش براساس اشباع نظری تعیین شد و به ۱۰ نفر رسید. مصاحبه-شوندگان از دو جنس مرد و زن بودند. محدوده سابقه شرکت-کنندگان در مصاحبه، بین ۵ تا ۲۳ سال بوده است. روش گردآوری اطلاعات با توجه-به اینکه سؤالات تا حدی مشخص بودند، مصاحبه نیمه-ساختاریافته است که اصلی-ترین روش جمع-آوری اطلاعات در پژوهش پدیدارشناسی شناخته شده، زیرا موقعیتی را فراهم می-آورد تا شرکت-کننده دیدگاه خود درباره دنیا را آن-طور که تجربه کرده-است با استفاده از زبان و لغات خاص خود تشریح کند (عابدی، ۱۳۸۵). تأیید همکاران تحقیق، مهم-ترین ملاک برای ایجاد اعتبار در تحقیقات کیفی است. در پژوهش حاضر، تأیید همکاران تحقیق به دو شکل رسمی و غیررسمی انجام شد؛ برای مثال در پایان مصاحبه، محقق گفته-ها را خلاصه می-کرد و می-پرسید: آیا یادداشت‌های محقق به-طور صحیح، نشان-دهنده وضعیت شخص هستند یا خیر؛ سپس، پیش‌نویس گزارش تحقیق با اعضاء برای بیان نظر به اشتراک گذاشته می‌شد. همچنین، سعی شد تا با اختصاص زمان مناسب برای جمع-آوری داده-ها، تلفیق روش-ها و بازنگری مشارکت-کنندگان این اصل مهم رعایت شود. بازنگری مشارکت-کنندگان به این ترتیب بود که برگه-هایی حاوی متن مصاحبه در اختیار

---

14 - phenomenology

مصاحبه-شوندگان قرار گرفت تا هر جا که لازم است توضیحی به آن اضافه یا هر عبارتی که به نظر آنان منطبق بر اظهاراتشان نیست، حذف یا اصلاح کنند. به-منظور رعایت اصل تأییدپذیری داده-ها، تلاش شد از هرگونه سوگیری در فرایند مصاحبه و استخراج نتایج خودداری شود و درنهایت برای افزایش قابلیت اطمینان که عبارت-اند از کفایت روند تجزیه و تحلیل و تصمیم-گیری، از راهنمایی و نظارت استادان صاحب-نظر استفاده شد.

برای انجام مصاحبه پژوهش، پس از اینکه شرکت-کنندگان در هر مدرسه تمایل خود را برای انجام مصاحبه نشان دادند، روند مصاحبه شروع شد. نخست قبل از ارائه سؤالات، توضیحات لازم درباره مسئله و اهداف پژوهش و همین-طور پیامدها و کاربرد نتایج پژوهش به آنها گفته شد. در مرحله بعدی به مصاحبه-شوندگان اطمینان داده شد که اطلاعات شخصی آنها در فرایند تجزیه و تحلیل داده-ها هیچ نقشی ندارد و تنها محتوای پرسش و پاسخ-ها نیاز است. زمان انجام مصاحبه برای هر فرد باتوجه-به ساعت کاری و زمان اوقات فراغت آنان بود. در جریان مصاحبه برای مصاحبه-شوندگانی که اجازه ضبط صدا داده بودند، مصاحبه-ها ضبط و سپس به روی کاغذ آورده شدند و برای سایر مصاحبه-شوندگان همزمان با بیان پاسخ به یادداشت‌برداری از مصاحبه آنان پرداخته شد. رویکرد استدلالی به تحلیل و تفسیر داده‌ها در این بخش نیز استقرایی-قیاسی بوده-است؛ به این معنا که نخست کدهای باز و جزئی شناسایی شده و با کنارهم قرار دادن آنها براساس روابط بین آنها، کدهای محوری و کلی‌تر ایجاد شده‌اند. پس از این روند استقرایی، دوباره کدهای باز شناسایی شده و کدهای بازی که بعداً شناسایی شدند، به‌صورت انتخابی در زیر مفاهیم محوری ایجاد شده یا مفاهیم محوری که سپس-تر ایجاد و یکپارچه شدند، قرار گرفتند.

یافته-های پژوهش

سؤال اول: به نظر شما چه عواملی باعث می-شود که دانش-آموزهای ابتدایی در کلاس درس سکوت کنند؟

براساس نتایج تحلیل مصاحبه‌ها، عوامل مؤثری که باعث می-شود دانش‌آموزان ابتدایی در کلاس سکوت کنند، شامل هفت مفهوم محوری مهارت-های اجتماعی، ضعف-های شخصیتی، ویژگی-های شخصیتی، ویژگی-های جسمی، عوامل خانوادگی، نقش معلمان و همسالان هستند. در جدول ۱، شاخص‌های نشان-دهنده هریک از این عوامل هفت-گانه ارائه شده‌اند:

جدول ۱. شناسایی عوامل مؤثر در سکوت کلاسی دانش-آموزان

عوامل	کدهای محوری	کدهای باز
عوامل مؤثر در سکوت کلاسی دانش-آموزان	مهارت-های اجتماعی	<p>- دانش-آموز برای ارتباط با غریبه-ها (معلم در مدرسه) مهارت لازم را ندارد.</p> <p>- دانش-آموز برای برقراری ارتباط با همسالان خود مهارت لازم را ندارد.</p> <p>- دانش-آموز علاقه-ای به برقراری ارتباط با معلم و همسالان خود ندارد.</p> <p>- دانش-آموز از انجام فعالیت-های اجتماعی اجتناب می-کند.</p> <p>- برخورد با افراد غریبه.</p>
	ضعف-های شخصیتی	<p>- دانش-آموز اعتماد به نفس بیان شفاهی مطالب را ندارد.</p> <p>- دانش-آموز دارای احساس خودکم بینی در مقابل همسالانش است.</p> <p>- دانش-آموز به-دلیل وحشت از مسخره-شدن نظرات خود را به زبان نمی-آورد.</p>
	ویژگی-های شخصیتی	<p>- دانش-آموز از بروز دادن احساسات خود ناتوان است.</p> <p>- دانش-آموز دارای شخصیت پرخاشگرایانه-ای است.</p> <p>- دانش-آموز زودرنج است.</p> <p>- دانش-آموز درون-گرا و درخودفرورفته است.</p> <p>- دانش-آموز دارای شخصیت خجالتی است.</p> <p>- دانش-آموز دارای شخصیت رقابت-طلبی با همسالان خود نیست.</p> <p>- دانش-آموز دارای نگرش منفی و بدبینانه نسبت به اطرافیان است.</p> <p>- حساسیت روحی</p> <p>- ترس از اینکه هم-سالانش او را مسخره- کنند.</p>
	ویژگی-های جسمی	<p>- دانش-آموز دارای مشکل جسمانی خاصی است.</p> <p>- دانش-آموز دارای لکنت زبان باشد.</p> <p>- دانش-آموز احساس خستگی دارد.</p> <p>- دانش-آموز وضعیت تغذیه مناسبی ندارد.</p> <p>- دانش-آموز دارای مشکل اختلال خواب است.</p> <p>- دانش-آموز دارای اختلال در شنوایی باشد.</p>

	عوامل خانوادگی	- بی-توجهی به دانش-آموز در محیط خانواده. - دانش-آموز دارای مشکل خانوادگی حادی است. - ازدست-دادن/فوت یکی از والدین در خانواده. - والدین دانش-آموز دارای مشکل خاصی باشند. - پدر یا مادر دانش-آموز اعتیاد به مواد مخدر دارد. -زندگی کردن در محله فقیرنشین. - نداشتن امنیت روانی و عاطفی در محیط خانه. - توبیخ و سرزنش از طرف والدین. -کنترل شدید تربیت -جداشدن از والدین
	همسالان	- همسالان تمایلی به دوستی با دانش-آموز ندارند. - همسالان به دلیل شکست-هایش او را تحقیر می-کنند.
	معلم	-روش نامناسب تدریس -معیارهای عملکردی سطح بالا -ایجاد جوّ کلاسی یکنواخت

در ادامه به-منظور مستندسازی کدگذاری-های باز و محوری، به نمونه-هایی از صحبت-ها و دیدگاه-های مشارکت-کنندگان پرداخته شده-است. قبل از بیان این نقل قول-ها، توجه به این نکته ضروری است که در برخی از نقل قول-ها ممکن است بیش از یک و حتی چندین کد باز وجود داشته باشد.

اطلاع-رسان کد ۱ «... به نظر من عواملی که بیشتر باعث سکوت دانش-آموزان در کلاس درس می-شوند، این است که دانش-آموز معمولاً اعتماد به نفس لازم را برای برقراری ارتباط با دیگران ندارد، یا مشکل جسمی خاصی داشته باشد؛ برای مثال، ممکن است دانش-آموز مشکل لکنت زبان داشته باشد یا اینکه قدرت شنوایی مناسبی نداشته».

اطلاع-رسان کد ۳ «...معمولاً دانش-آموزانی که در کلاس بیشتر شکست می-خورند، بیشتر سعی می-کنند در کلاس درس ساکت باشند. در این شرایط اگر جوّ کلاس هم طوری باشد که دانش-آموزان دیگر آنها را به عنوان دانش-آموزان تنبل بشناسد یا در کلاس آنها را به-خاطر دادن پاسخ-های اشتباهشون مسخره می-کنند، گرایش به ساکت ماندن در کلاس برای آنها بدتر می-شه».

اطلاع-رسان کد ۴ «... به نظر من عواملی که باعث می-شوند دانش-آموزان مقاطع ابتدایی در کلاس ساکت باشند، کاملاً متفاوت با دانش-آموزان مقاطع متوسطه هستند؛ حتی می-توان گفت علت سکوت

در کلاس درس در دانش-آموزان پایه-های مختلف هم متفاوت است؛ مثلاً دانش‌آموزان پایه اول ابتدایی خیلی وقت-ها به خاطر اینکه از والدین خود جدا شده-اند و از برخورد با افراد غریبه می-ترسند، گرایش به سکوت و کناره-گیری از کلاس و همین-طور برقرار نکردن رابطه با همسالان خود را دارند». اطلاع-رسان کد ۶ «... دانش-آموزان ابتدایی خیلی حساس هستند؛ به-خاطر همین باید خیلی از نظر عاطفی بهشون توجه بشه. بنابراین بهتره که دانش-آموز در روابطش در کلاس درس به همه دانش-آموزان توجه داشته باشه؛ نه اینکه تنها تمرکزش را روی چند نفر از دانش-آموزان که از نظر درسی قوی هستند».

اطلاع-رسان کد ۸ «به نظرم محله-ای که دانش-آموزان در آن سکونت دارند، هم بر رفتار آنها در کلاس درس و مدرسه تأثیر داره، وقتی محل سکونتشون محله ضعیفی باشه یا معمولاً یا خانواده-شون مشکل خاصی داشته باشه، هم باعث گرایش دانش-آموزان به سکوت در کلاس درس می-شه».

اطلاع-رسان کد ۹ «... بعضی از والدین سبک تربیتی مناسبی ندارند و خیلی نسبت به بچه‌هاشون حساس-اند و از کنترل-های شدید تربیتی استفاده می-کنند، این روش تربیتی باعث می-شه که دانش-آموز مهارت-های مناسب را برای برخورد با جامعه نداشته باشد و در کلاس خیلی گوشه-گیر و ساکت باشند».

اطلاع-رسان کد ۱۰ «... در بعضی از مواقع خود روش تدریس معلم ایراد دارد باعث نمی-شه که دانش-آموز در کلاس درس مشارکت داشته باشه؛ زیرا روش تدریسش طوری نیست که سبب جلب توجه بیشتر دانش-آموز به مشارکت در بحث-های بشه و باعث نشود که دانش-آموزان در کلاس ساکت باشند».

سؤال دوم: در مقام یک معلم چه راهکارهای برای کاهش رفتار سکوت دانش-آموزان در کلاس درس پیشنهاد می-کنید؟

راهکارها	کدهای محوری	کدهای باز
راهکارهای برای کاهش گرایش به سکوت در کلاس درس	در کلاس درس	<p>-آموزش مهارت‌های اجتماعی به دانش‌آموزان</p> <p>-دادن تشویق‌های مناسب و به‌موقع در کلاس درس به این قبیل دانش‌آموزان</p> <p>-پرسیدن سؤال با-توجه-به سطح شناختی شاگرد</p> <p>-استفاده از روش تدریس مشارکتی</p> <p>-انتخاب دانش‌آموز ساکت در کلاس در نقش سرگروه.</p> <p>-دادن مسئولیت‌های درسی و غیردرسی به دانش‌آموز ساکت.</p> <p>-تشویق دانش‌آموز در قبال مشارکت در کلاس درس.</p> <p>-شرکت‌دادن دانش‌آموز در کارهای گروهی.</p> <p>- استفاده از روش تدریس مناسبی که دانش‌آموز را تشویق به مشارکت کند.</p> <p>- قرار دادن دانش‌آموز کنار دوستان صمیمی خود در کلاس درس.</p> <p>- سعی در رفع موقعیت‌هایی که ممکن است دانش‌آموز در کلاس تمسخر شود.</p> <p>- قراردادن معیارهای عملکرد سطح بالا برای پاسخگویی به بحث‌های مطرح شده در کلاس درس.</p> <p>- گرایش‌نداشتن به ارزیابی‌های منفی نسبت به مواردی که دانش‌آموز در کلاس مطرح می‌کند.</p>
	در خارج از کلاس درس	<p>- آگاه‌کردن والدین از وضعیت فرزندشان در کلاس درس</p> <p>-پیگیری وضعیت او در خانه و سعی به پی بردن به علت اصلی این رفتار در دانش‌آموز.</p> <p>- مشورت به مشاوران و روان‌شناسان مجرب در ارتباط با وضعیت دانش‌آموز و سعی در کسب راهکار از آنها.</p> <p>- ارجاع دانش‌آموز به مراکز مشاوره.</p> <p>- سعی در برقراری ارتباط دوستانه‌تر با دانش‌آموز در کلاس و خارج از کلاس درس.</p> <p>- مطالعه کتاب‌های بیشتر در ارتباط با عوامل ایجادکننده گرایش دانش‌آموزان به سکوت در کلاس درس.</p>

در ادامه به منظور مستندسازی کدگذاری‌های باز و محوری، به نمونه‌هایی از صحبت‌ها، اشارات و دیدگاه‌های مشارکت‌کنندگان پرداخته شده است.

اطلاع-رسان کد ۱ «به نظر من برای دانش-آموزانی که از نظر برقراری روابط اجتماعی ضعیف هستند و نمی-توانند خوب ارتباط برقرار کنند، مهارت-های ارتباطی مناسب را آموزش دهیم. برای مثال وقتی برای کلاس گروه تشکیل می-دهیم، سعی کنیم آنها را برای سرگروهی انتخاب کنیم و مسئولیت-شان را در کلاس زیاد کنیم. تلاش برای انجام مسئولیت-های محوله باعث می-شود که فعالیت-شان در کلاس درس بیشتر شود».

اطلاع-رسان کد ۲ «... در بعضی از کلاس-ها ممکن ما با موقعیت-هایی مواجهه شویم که همکلاسی-ها بیشتر گرایش به این دارند که وقتی همکلاسی-شان به یک سؤال جواب اشتباه می-دهند آنها را مسخره کنند، معلم می-تواند سعی کند با-توجه-به سطح شناختی شاگرد از او سؤال پرسد یا سعی کند کمتر او را در موقعیت-هایی قرار دهد که احتمال شکست در آنها زیاد است».

اطلاع-رسان کد ۴ «...بهبتره برای دانش-آموزانی که ترس دارند با افراد غریبه برخورد داشته باشند و خیلی به والدین خودشان وابسته هستند، معلم تلاش کند روابط صمیمانه-تری با آنها برقرار کند و در بعضی از مواقع بهتره این رابطه صمیمانه هم در کلاس درس و هم خارج از آن حفظ شود».

اطلاع-رسان کد ۶ «خیلی وقت-ها معلم در کلاس درس می-تواند با ارائه راهکارهای مناسب مشکل دانش-آموزی را که در کلاس در برقراری ارتباط مشکل دارد و خیلی ساکت، با مداخله-های مناسب حل کند؛ اما در بعضی از مواقع مشکل دانش-آموز آنقدر حاد هست که بهتره مشکلتش به-خوبی ریشه-یابی شود که معلم در این زمینه خود به تنهایی تخصص لازم را ندارد. در چنین مواقعی معلم می-تواند با مراجعه به روان-شناسی که در این زمینه تخصص دارند و مشورت با آنها به دانش-آموز کمک کند یا اینکه بهتره دانش-آموز را به مراکز مشاوره ارجاع دهد؛ چون-که خیلی از وقت-ها ممکن است که علت برقراری ارتباط و فعالیت-ها به-خاطر مشکلات خاص رفتاری و جسمی در کودکان باشد که نیازمند مداخلات خاص روان-شناسان است».

اطلاع-رسان کد ۷ «... در بعضی از مواقع بهتره معلم خودش با دانش-آموزانی که مشکل دارند، رابطه بهتری برقرار کنند تا آنها به کمک معلم بهتر در کلاس شرکت کنند و مهارت-های برقراری ارتباط را به-خوبی یاد بگیرند».

اطلاع-رسان کد ۸ «... برای اینکه معلم مشکل دانش-آموز را بهتر شناسایی کند، بهتر است که با والدین دانش-آموز هم مشورت کنند و با هم سعی در رفع مشکل او داشته باشند».

اطلاع-رسان کد ۹ «... در مواقعی که مشکل از روش تدریس نامناسب معلم باشد، بهتر است که معلم

از روش تدریسی استفاده کند که سبب تشویق دانش-آموزان به مشارکت در کلاس شود».

بحث و نتیجه-گیری

هدف پژوهش حاضر، بررسی پدیدارشناسی رفتار سکوت کلاس درس در دانش-آموزان مقطع ابتدایی شهر خرم-آباد براساس مصاحبه و نظر معلمان مشغول به خدمت در این مقطع بوده-است. پژوهش حاضر به دنبال دستیابی به جواب دو سؤال پژوهشی در ارتباط با عواملی است که منجر به سکوت و کناره-گیری دانش-آموزان دوره ابتدایی از کلاس درس و تکالیف آموزشی می-شود و همین-طور راهکارهایی است که معلمان برای مقابله با این پدیده در دانش-آموزان در نظر دارند.

بررسی مصاحبه-ها و تجارب معلمان در مدارس ابتدایی درباره سؤال اول پژوهش و عواملی ایجادکننده رفتار سکوت کلاس درس در دانش-آموزان مقطع ابتدایی شهر خرم-آباد نشان می-دهد معلمان عوامل را شش کد محوری از جمله مهارت-های اجتماعی، ضعف-های شخصیتی، ویژگی-های شخصیتی، ویژگی-های جسمی، عوامل خانوادگی، همسالان و همین-طور نقش خود معلم در رشد این پدیده- در دانش-آموزان می-دانند که نتایج پژوهش حاضر همسو با نتایج پژوهش گذشته از جمله (فسینگر، ۱۹۹۵) که در پژوهشی با عنوان «درک تعامل کلاسی و نقش مشارکت در کلاس در کاهش سکوت کلاس درس» به نقش عواملی چون همسالان، روش تدریس معلم، ویژگی-های خود دانش-آموزان که سبب افزایش سکوت در کلاس درس اشاره کرد و به این نتیجه رسید که در صورتی که معلم و دانش-آموزان سعی کنند تعامل کلاسی را افزایش دهند، سبب مشارکت بیشتر دانش-آموزان در کلاس درس می-شود. همچنین لی، کاپلن، آرچبل، بولاک و چن (۲۰۱۵) در پژوهشی با عنوان «باورهای آموزگاران مقطع ابتدایی درباره رفتار اجتماعی دانش-آموزان» به این نتیجه رسیدند که رفتارهای اجتماعی و مشارکت دانش-آموزان ابتدایی در کلاس درس تحت تأثیر توانایی آنان در برقراری ارتباط با همسالان و معلم-شان قرار دارد و برای افزایش مشارکت دانش-آموزان باید رفتارهای اجتماعی را بیاموزند.

بر اساس مصاحبه-ها با از معلمان، آنان تأکید داشتند ناآگاهی-ها و ضعف-های دانش-آموزان در برقراری ارتباط یکی از دلایل اصلی مشارکت-نداشتن آنان در کلاس درس است. ضعف در مهارت

---

15 - Fassinger

16 - Li, Coplan, Archbell, Bullock & Chen

ارتباطی / اجتماعی دانش-آموزان، بر شایستگی کلی آنان تأثیر می-گذارد؛ به-طوری-که هر مسئله حل-شده در این زمینه باعث می-شود دانش-آموز برخی از فرصت-های بعدی خود برای رشد شخصیت فردی و اجتماعی-اش را از دست دهد (اسپارپانی، مورگان، راینهاردت، شت اشنايدر و وتربی، ۲۰۱۶). بنابراین می-توان گفت کسب شایستگی در مهارت-های اجتماعی دانش-آموزان یکی از پایه-های اساسی اعتماد به نفس در موقعیت-های است. تحلیل یافته-های پژوهش در این زمینه نشان می-دهد که عدم یادگیری و مهارت در چگونگی برقراری ارتباط مناسب اجتماعی باعث شده-است اغلب سعی در مشارکت فعال در کلاس درس داشتن در دانش-آموز به پایین-ترین سطح ارزشی خود به-ویژه در بین دانش-آموزانی قرار گیرد که فاقد مهارت ارتباطی و اجتماعی مناسبی هستند (نظری و سلیمانیان، ۱۳۸۸). ضعف-های شخصیتی، ویژگی-های شخصیتی و جسمی دانش-آموزان نیز عوامل دیگری هستند که براساس مصاحبه-های انجام-شده از نتایج پژوهش حاضر درزمینه عوامل تأثیرگذار بر رفتار سکوت کلاسی دانش-آموزان در پژوهش حاضر استخراج شده-است. براساس یافته-های پژوهش، نداشتن اعتماد به نفس کافی، خودکم‌بینی، ترس از ارزیابی منفی، عوامل زمینه-ساز ضعف-های شخصیتی دانش-آموزان و همین-طور درون‌گرایی ناتوانی در بیان احساسات خود، زودرنج بودن، خجالتی بودن، نداشتن حس رقابت با همسالان و... و همین-طور مشکلات جسمانی مانند لکنت زبان، اختلال خواب، اختلال شنوایی و ... همچنین ویژگی-های جسمانی دانش-آموزان باعث می-شود دانش-آموزان در کلاس درس مشارکت فعال نداشته باشند. می-توان گفت تا زمانی که دانش-آموز نتواند با شناخت واقعی از هویت درونی و بیرونی خود، با همه کم و کاستی-های آن خود را با موقعیت وقف نهد و تلاش برای موفقیت-های شناختی نیز جزء پیمودن راه-انحرافی نتیجه-ای نخواهد داشت (دلپو، والویس و اشمیت، ۲۰۱۵).

این موضوع را بارها معلمان، مشاوران و مدیران دانش-آموزان به اشکال مختلف بیان کرده‌اند. کادر آموزشی و پرورشی مدرسه در مقطع ابتدایی در ارزیابی تجارب خود از مهارت-ها و هویت اجتماعی دانش-آموزان خوشنود نبوده-اند و اظهار داشته-اند که در سال-های اخیر تلاش دانش-آموزان برای بهبود ویژگی-های شخصیتی، جبران ضعف-های شخصیتی خود و همین-طور مداخلات مناسب و به-موقع

17 - Sparapani, Morgan, Reinhardt, Schatschneider & Wetherby

18 - De Leeuw, Valois, Ajzen & Schmidt

در ارتباط با برطرف کردن مشکلات جسمانی دانش-آموزان به منظور بهبود فعالیت‌های اجتماعی-ارتباطی و همین‌طور افزایش مشارکت در فعالیت‌های کلاسی موفقیت‌آمیز نبوده است و دانش-آموزانی که با مشکلاتی از این قبیل مواجه هستند مشارکت کمتری در فعالیت‌های کلاسی دارد که در نهایت منجر به افت تحصیلی می‌شود (کوئلو، وی، سوسا و مارکانتی، ۲۰۱۵).^{۱۹} دو کد محوری دیگر که بنابر مصاحبه‌های به دست آمده از معلمان منجر به سکوت دانش-آموزان در کلاس درس می‌شوند، شیوه تربیتی والدین و همچنین رفتار خود معلمان در کلاس درس است. پژوهش‌های نشان داده‌اند که اثر آشکار نبود صمیمیت، پذیرش و اعتماد به والدین و معلمان، مانعی اساسی برای سایر کارکردهای اجتماعی و تحصیلی دانش‌آموزان است (انجمن یادگیری-هیجانی، ۲۰۱۲). در آن دسته از مداخلاتی که به بهبود روابط بین والدین و فرزندان و یا معلمان و شاگردان پرداخته‌اند، اثربخشی مداخلات منجر به افزایش اعتماد به نفس و همچنین گرایش هرچه بیشتر دانش-آموزان در شرکت در مباحث کلاسی روشن شده است. صمیمیت، اعتماد و پذیرش، پایه‌های اصلی رشد شخصیت و تعیین کننده میل و رغبت او برای رسیدن به سایر مراحل رشد شخصیت فرد در نظر گرفته شده‌اند (وایریک و روداسیل، ۲۰۰۷).^{۲۱} یکی از نگرانی‌های موجود در پاسخ‌های شرکت‌کنندگان مربوط به عدم اعتماد و پذیرش از سوی والدین و معلمان بوده و منجر به ایجاد یک دیدگاه کلی از بی-اعتمادی در دانش-آموز می‌شود، این است که والدین و به خصوص معلم در کلاس درس جوی آکنده از اطمینان و امنیت را در برخوردهای اجتماعی و مشارکت‌های او در کلاس درس به منظور ایجاد اعتماد به نفس ایجاد نمی‌کنند. معلم باید این اطمینان را در دانش-آموز ایجاد کند که در کلاس درس به مشارکت‌های او در فعالیت‌های کلاسی احترام گذاشته می‌شود و همین‌طور خود معلم نیز باید با به اجرا درآوردن روش‌های تدریس مناسب سکوت حاکم شده را در کلاس درس بشکند و آن را به محیط یادگیری تبدیل کند که در آن مشارکت و فعال بودن دانش-آموزان جریان یادگیری را لذت بخش می‌کند (کیمر، گروسنر، پمر و سیدل، ۲۰۱۵).

---

19 - Coelho, Sousa & Marchante,

20 - Social-Emotional Learning Group

21 - Wyrick, & Rudasill

22 - Kiemer, Gröschner, Pehmer & Seidel

در پژوهش حاضر علاوه بر بررسی عوامل زمینه ساز افزایش رفتار سکوت کلاسی در دانش آموزان، سعی شد با انجام مصاحبه با معلمان راهکارهای مدنظر ایشان که باعث کاهش گرایش دانش آموزان به سکوت در کلاس درس و افزایش مشارکتشان در تکالیف آموزشی می شود، تک به تک شناخته شود. باتوجه به این مصاحبه ها به دو کد محوری از فعالیت ها دست یافتیم که معلمان برای رفع این مشکل پیشنهاد می کردند. فعالیت هایی که آنان در کلاس درس و خارج از کلاس درس در این رابطه می توانند انجام دهند. نتایج مصاحبه ها در این ارتباط به اهمیت راهبردهای ارتباطی و مهارت هایی تأکید دارد که مربیان می توانند به کار گیرند تا به پرورش گفتمان در کلاس کمک کنند. بسیاری از برنامه های کلاسی به تقویت صلاحیت های علمی می انجامد؛ در صورتی که توجه کمتری به افزایش سلامت روانی در دانش آموزان دارند. معلمان باید به ایجاد موقعیت های کلاسی توجه کنند تا بتوانند الگوهای برنامه ای کل گرای را که رابطه مثبت بین بدن و ذهن را تقویت می کنند، در دانش آموزان ایجاد کنند (شرونوف و اشنايدر، ۲۰۱۴^{۲۳}). برخی از فعالیت های کلاسی که در فعال کردن و مشارکت هرچه بیشتر دانش آموزان در کلاس درس مؤثر است، شامل استفاده از روش های داستان گویی، نقش بازی کردن و بحث ها یا گفت وگوهای انتقادی در زمینه منطقی بودن و مشارکت فعال است که مشارکت دانش آموزان در این گونه فعالیت ها به رشد ادراک و فهم سکوت در دانش آموزان می انجامد و خویشتن شناسی، تفاهات اجتماعی اخلاقی، رفتارهای اجتماعی و ارتباطات معنوی را به وجود می آورند (مک لافلین، رات، گلات، ۲۰۱۴^{۲۴}). این ویژگی ها در یک برنامه درسی کل گرا که رشد و پرورش کلی دانش آموزان را در نظر می گیرد، ضروری هستند. استفاده از برنامه درسی که مبتنی بر پارادایم سازندگرای است، امکان گفت وگو در کلاس درس را فراهم می آورد و شاگردان را به منزله همکار و سازندگان دانش و شرکت کنندگان مؤثر در به وجود آوردن برنامه درسی در نظر می گیرد؛ زیرا همکاری دانش آموزان در ساخت دانش، آنان را قادر می سازد تا اعتماد به نفس و خویشتن داری خود را در موقعیت های مختلف یادگیری حفظ و مشارکت شان را افزایش دهند (هانگ، ۲۰۱۵^{۲۵}). علاوه بر مداخلاتی که معلمان در کلاس درس برای کاهش سکوت دانش آموزان در کلاس درس می توانند

---

23 - Shernoff & Schneider

24 - McLaughlin, Roth & Glatt,

25 - Hung

انجام دهند، در صورتی که مداخلات کلاسی به-تنهایی برای رفع مشکل گوشه-گیری دانش-آموز مؤثر نباشد، می-توانند با انجام مداخلاتی در خارج از کلاس درس پی-گیری شود. بی-اعتنا نبودن معلم به وضعیت دانش-آموزان و پیگیری وضعیت ارتباطی و اجتماعی او در خانه و مشورت با والدین سبب شناخت بیشتر معلم از دانش-آموز و تلاش برای رفع مشکل او می-شود (کوهن و شرمن، ۲۰۱۴). در بعضی از مواقع مشکل از سبک فرزندپروری والدین است که کودک را غیراجتماعی بار می-آورند؛ بنابراین والدین باید روش فرزندپروری خود را تغییر دهند و ارتباطات اجتماعی مناسب را به آنان آموزش دهند. علاوه-براین زمانی که مشکل دانش-آموز یک مشکل خاص روانی-جسمی باشد که مراجعه به متخصص برای بهبود وضعیت روانی/جسمی کودک تأثیرگذار است؛ زیرا به-ویژه در دوره دبستان هنوز دوره-ای است که بسیاری از مشکلات جسمی، ارتباطی و روانی دانش-آموزان شناسایی نشده-است. شناخت بهتر مشکلات و مداخلات مؤثر و در زمان مناسب به بهبود هرچه-بہتر وضعیت دانش-آموزان کمک بسیاری می-کند (تیلور، اوربل، دورلاک و ویسبرگ، ۲۰۱۷).

منابع

- ادیب حاج-باقری، محمد؛ پرویزی، سرور و صلصالی، مهوش. (۱۳۹۰). *روش‌های تحقیق کیفی*. چاپ سوم. تهران: بشری.
- بهنام-فر، رضا. (۱۳۹۴). «فقر مطالعه غیر درسی، ساخت-شناختی و سکوت کلاسی». *مجله ایرانی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، ۵ (۷) ۵۶-۵۴.
- بهنام-فر، رضا؛ ضامن، فرشید و عنایتی، ترانه. (۱۳۹۴). «تأثیر عدم رضایت از رشته تحصیلی بر رفتار سکوت کلاسی». *مجله ایرانی راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، ۸ (۳) ۱۴۹-۱۴۶.
- دانش، عصمت؛ سلیمی-نیا، نرگس؛ فلاحتی، حوا؛ سابقی، لیلا و شمشیری، لیلا. (۱۳۹۳). «اثر بخشی آموزش گروهی مهارت حل مسئله بر سازگاری دختران نوجوان ناسازگار». *مجله روانشناسی کاربردی*، ۸ (۳۰) ۵۴-۴۴.
- داوودی و یارپوچی (۱۳۹۵). «دیدگاه‌های دانشجویان پزشکی نسبت به انگیزه، لذت و مشارکت تیم در دانشگاه تهران: نقش ویژگی‌های جمعیت-شناختی». *مجله بین‌المللی رهبری سازمانی*، ۵ (۲).
- عابدی، حیدر علی. (۱۳۸۵). «تحقیقات کیفی. روش-شناسی علوم انسانی». *فصلنامه حوزه و دانشگاه*.

26 - Cohen & Sherman

27 - Taylor, Oberle, Durlak & Weissberg

فتحی-آذر، اسکندر؛ ادیب، یوسف و گلپور، فرشته. (۱۳۹۵). «پدیدارشناسی عوامل مؤثر و برانگیزاننده در کیفیت دوره‌های آموزش ضمن خدمت معلمان». *فصلنامه پژوهش در یادگیری آموزشی و مجازی*، ۳ (۱۲) ۴۷-۴۵.

کارگر، ملیحه. (۱۳۹۳). «مطالعه میزان اثربخشی آموزش مدیریت خشم و بیان هیجانات بر کاهش اختلالات رفتاری در کودکان ناسازگار». *مجله مطالعات ناتوانی*، ۴ (۷) ۳۹-۳۳.

نظری، عل-محمد و سلیمانیان، علی-اکبر. (۱۳۸۸). *مشاوره مدرسه در عصر حاضر: نظریه، پژوهش و کاربرد*. تهران: انتشارات علم.

Kiemer, K., Gröschner, A., Pehmer, A. K. & Seidel, T. (2015). Effects of a classroom discourse intervention on teachers' practice and students' motivation to learn mathematics and science. *Learning and Instruction*, 35, 94-103.

Coelho, V. A., Sousa, V. & Marchante, M. (2015). Development and Validation of the Social and Emotional Competencies Evaluation Questionnaire. *Journal of Educational and Developmental Psychology*, 5, 139- 147.

Cohen, G. L. & Sherman, D. K. (2014). The psychology of change: Self-affirmation and social psychological intervention. *Annual review of psychology*, 65.

De Leeuw, A., Valois, P., Ajzen, I. & Schmidt, P. (2015). Using the theory of planned behavior to identify key beliefs underlying pro-environmental behavior in high-school students: Implications for educational interventions. *Journal of Environmental Psychology*, 42, 128-138.

Fassinger, P. A. (1995). Understanding classroom interaction: Students' and professors' contributions to students' silence. *The Journal of Higher Education*, 66(1), 82-96.

Hagevik, Rita A. (2003). The Impact of Electronic Networking on Student Interactions during an Ant Bio monitoring Problem Solving Science Investigation. *Meridian: A Middle School Computer Technologies Journal a service of NC State University*, Raleigh, NC. (6)1.

Hung, H. T. (2015). Flipping the classroom for English language learners to foster active learning. *Computer Assisted Language Learning*, 28(1), 81-96.

Iancu, I., Bodner, E., Joubran, S., Zion, I. B. & Ram, E. (2015). Why not the best? Social anxiety symptoms and perfectionism among Israeli Jews and Arabs: a comparative Study. *Comprehensive psychiatry*, 59, 33-44.

Kim, Y. S., Petscher, Y. & Foorman, B. (2015). The unique relation of silent read-

- ing fluency to end-of-year reading comprehension: understanding individual differences at the student, classroom, school, and district levels. *Reading and Writing*, 28(1), 131-150.
- Li, Y., Coplan, R. J., Archbell, K. A., Bullock, A. & Chen, L. (2016). Chinese kindergarten teachers' beliefs about young children's classroom social behavior. *Early Childhood Research Quarterly*, 36, 122-132.
- Mahmoodi, F., Fathi, A. E., & Esfandiari, R. (2010). The investigation of the relationship between active participation of students and their academic achievement in the process of teaching.
- Mangual Figueroa, A. (2017). Speech or silence: Undocumented students' decisions to disclose or disguise their citizenship status in school. *American Educational Research Journal*, 54(3), 485-523.
- McLaughlin, J. E., Roth, M. T., Glatt, D. (2014). The flipped classroom: a course redesign to foster learning and engagement in a health professions school. *Academic Medicine*, 89(2), 236-243.
- Ooi, L. L., Nocita, G., Coplan, R. J., Zhu, J., & Rose-Krasnor, L. (2017). Beyond bashful: Examining links between social anxiety and young children's socio-emotional and school adjustment. *Early Childhood Research Quarterly*, 41, 74-83.
- Ozioko, M. I. (2017). *Economics Classroom Interaction Patterns in Senior Secondary Schools in Nsukka Education Zone in Enugu State, Nigeria* (Doctoral dissertation).
- Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and methods in language teaching*. Cambridge university press.
- Shernoff, D. J., Csikszentmihalyi, M., Schneider, B. & Shernoff, E. S. (2014). Student engagement in high school classrooms from the perspective of flow theory. In *Applications of Flow in Human Development and Education* (pp. 475-494
- Simmons, R. G. (2017). *Moving into adolescence: The impact of pubertal change and school context*. Routledge.
- Social-Emotional Learning Group. (2010). *The benefits of school-based social and emotional learning programs: Highlights from a Major New Report*.
- Sparapani, N., Morgan, L., Reinhardt, V. P., Schatschneider, C. & Wetherby, A. M. (2016). Evaluation of classroom active engagement in elementary students with autism spectrum disorder. *Journal of autism and developmental dis-*

orders, 46(3), 782-796.

Taylor, R. D., Oberle, E., Durlak, J. A. & Weissberg, R. P. (2017). Promoting Positive Youth Development through School-Based Social and Emotional Learning Interventions: A Meta-Analysis of Follow-Up Effects. *Child development*, 88(4), 1156-1171.

Tomlinson, C. A. (2014). *The differentiated classroom: Responding to the needs of all learners*. Ascd.

Wyrick, A. J. & Rudasill, K. M. (2009). Parent Involvement as a predictor of teacher child relationship quality in third grade. *Journal of Early Education & Development*, 2, 845- 864.